

SPES NON CONFUNDIT

HOPPET SVIKER OSS INTE

LIBRERIA
EDITRICE
VATICANA

PÅVE FRANCISKUS BULLA SOM UTLYSER
DET ORDINARIE JUBELÅRET 2025
JÄMTE ANVISNINGAR FÖR ERHÅLLANDE AV AVLAT

HOPPET SVIKER
OSS INTE

SPES NON CONFUNDIT

HOPPET SVIKER OSS INTE

DEN HELIGE FADERN

FRANCISKUS

BULLA SOM UTLYSER DET
ORDINARIE JUBELÅRET 2025

JÄMTE ANVISNINGAR FÖR ERHÅLLANDE AV AVLAT

ÖVERSÄTTNING AV ANDERS PILTZ OP

LIBRERIA EDITRICE VATICANA

VERITAS FÖRLAG &
STOCKHOLMS KATOLSKA STIFT
STOCKHOLM 2024

VERITAS FÖRLAG
BOX 2150
103 14 STOCKHOLM
VERITAS@KATOLSKAKYRKAN.SE
WWW.VERITASFORLAG.SE

IMPRIMATUR
STOCKHOLM DEN 23 MAJ 2024
+ ANDERS KARD. ARBORELIUS OCD, BISKOP AV STOCKHOLM

ORIGINALET'S TITEL:
SPES NON CONFUNDIT: BOLLA DI INDIZIONE
DEL GIUBILEO ORDINARIO DELL'ANNO 2025
&
NORME SULLA CONCESSIONE DELL'INDULGENZA
DURANTE IL GIUBILEO ORDINARIO DELL'ANNO 2025

© DICASTERO PER LA COMUNICAZIONE –
LIBRERIA EDITRICE VATICANA, CITTÀ DEL VATICANO, 2024

ÖVERSÄTTNING: ANDERS PILTZ OP

© VERITAS FÖRLAG 2024

OMSLAGSBILD:
ABSIDMOSAİK I SAN CLEMENTE, ROM, 1100-TALET
WIKIMEDIA COMMONS

GRAFISK FORM: HÅKAN BOSTRÖM
TRYCK: NORRA SKÅNE OFFSET, KLIPPAN 2024
ISBN 978-91-89506-50-3 (TRYCK)
ISBN 978-91-89506-51-0 (ELEKTRONISK VERSION)

EFTERTRYCK FÖRBJUDES

År 2025 – ett heligt år

FÖRORD AV KARDINAL ANDERS ARBORELIUS OCD

När påven utropar år 2025 till ett heligt år berör det oss alla. Vi är alla genom vårt dop kallade till helighet, men vi tenderar att glömma bort det. Därför behöver vi påminnas om vår höga kallelse. Ett heligt år är menat att ruska om oss i vår vardagliga lunk och få oss att ta vår kallelse på större allvar. Vi uppmanas att omvända oss och börja om på nytt i vårt kristna liv. Vi får en ny möjlighet att komma Jesus och hans evangelium närmare. Vi får en djupare förståelse av att vi inte bara är »konsumenter« utan Guds medarbetare i skapelse- och frälsningsverket. Vi får alla bidra till att Guds sanning och kärlek blir synliga genom vad vi är och gör.

Under ett heligt år betonas avlaten på ett särskilt sätt. Vi får möjlighet att på olika sätt gottgöra och försöka reparera det som var syndig och felaktigt i vårt liv. Genom försoningens sakrament får vi alltid ta emot Guds förlåtelse. Vid varje bikt blir vi ålagda att göra bot för att ställa till rätta det som vi ställt till med genom vår synd. Synden leder alltid till en slags andlig miljöförstöring i kyrkans gemenskap. Det onda vi katoliker gör hotar att fördunkla kyrkans skönhet, inte minst i de utomstående ögon. Vi får försöka göra

vad vi kan för att gottgöra och reparera dessa »skönhetsfläckar«. Kyrkan vill hjälpa oss med detta genom att ge oss avlat och befria oss från syndens konsekvenser. Den skatt av helighet som kyrkan får förvalta kan vi få del av genom avlaten.

Att göra en pilgrimsfärd är viktigt under ett heligt år. Vårt stift planerar att tillsammans med alla andra stift i Norden göra en gemensam pilgrimsresa till Rom där vi i början av februari får fira vår apostel, den helige Ansgar. Som döpta är vi alla pilgrimer på väg till den eviga härligheten. Vi glömmer ofta att himlen är vårt slutgiltiga mål. Vi fastnar ofta i det jordiska och materiella. Därför kan en pilgrimsresa hjälpa oss att återupptäcka vår kallelse och inrikta oss på att ständigt leva i Jesu närhet och ljus. Vi får redan nu i eukaristin en föraning och försmak av den himmelska bröllopsmåltiden. Som pilgrimer får vi både smaka och sprida något av himlens salighet och glädje här och nu.

Det är min bön för hela vårt stift att vi alla under detta heliga år omvänder oss till en djupare tro på Fadern, till en mer brinnande kärlek till Jesus och ett mer levande hopp på Anden. Då kan vi bli mer trovärdiga vittnen om kyrkans sanna väsen i vårt sekulariserade samhälle.

Stockholm den 23 maj 2024

+*Anders Arborelius* OCD

SPES NON CONFUNDIT

HOPPET SVIKER OSS INTE

BULLA SOM UTLYSER DET
ORDINARIE JUBELÅRET 2025

FRANCISKUS,

BISKOP AV ROM, GUDS TJÄNARES TJÄNARE,
HÄLSAR ALLA SOM LÄSER DETTA BREV SAMT
ÖNSKAR ATT DERAS HJÄRTAN SKA FYLLAS AV HOPP

1. *Spes non confundit, hoppet sviker oss inte* (Rom 5:5). I hoppets tecken ingjuter aposteln Paulus mod i den kristna gemenskapen i Rom. Hoppet, det är också det centrala budskapet i det annalkande jubelåret, som påven enligt en gammal tradition utlyser vart tjugofemte år. Jag tänker på alla de hoppets pilgrimer som kommer till Rom för att uppleva det heliga året, och på alla som inte kan resa till apostlarna Petrus och Paulus stad men firar det ute i de lokala stifteten. Måtte detta år för alla bli ett tillfälle till personligt möte med Herren Jesus, frälsningens »dörr« (jfr Joh 10:7, 9); tillsammans med honom som har kyrkan uppdraget att alltid, överallt och för alla förkunna som *vårt hopp*. (1 Tim 1:1).

Alla hoppas något. I varje människas hjärta finns ett hopp, en längtan och en förväntan om något gott, även om man inte vet vad morgondagen för med sig. Det oförutsägbara i framtiden framkallar känslor som ibland är motstridiga: allt från tillit till rädsla, från lugn till obehag, från visshet till tvivel. Ofta möter vi människor som tappat modet och som ser på framtiden med skepsis och pessimism, som om inget kunde erbjuda dem någon lycka. Måtte jubelåret för alla bli tillfälle till förnyat hopp. Må Guds ord hjälpa oss att finna skäl till detta. Låt oss ta till oss det som aposteln Paulus skriver just till de kristna i Rom.

Ett ord av hopp

2. *Då vi nu har gjorts rättfärdiga genom tro, har vi frid med Gud genom vår Herre Jesus Kristus. Han har gett oss tillträde till den nåd som vi nu lever i, och vi är stolta över hoppet att få del av Guds härlighet [...] Och hoppet sviker oss inte, ty Guds kärlek har ingjutits i våra hjärtan genom att han har gett oss den heliga Anden* (Rom 5:1–2, 5). Den helige Paulus ger oss här åtskilligt att tänka på.

Vi vet att Romarbrevet markerar en avgörande händelse i hans evangelisationsarbete. Ända till dess hade han verkat i imperiets östra del, nu ligger Rom framför honom och allt som Rom innebar i världens ögon: en stor utmaning, att frambära evangeliet, som inte vet av några barriärer eller gränser. Kyrkan i Rom var inte grundad av Paulus, och han kände stark längtan att genast lära känna den, för att inför alla förkunna evangeliet om Jesus Kristus, död och uppstånd: ett budskap om hopp som låter löftena gå i uppfyllelse, som pekar fram mot härligheten och som inte sviker, eftersom det har sin grund i kärleken.

3. Hoppet föds ju av kärleken och grundar sig på den kärlek som flödar ur Jesu hjärta, genomstunget på korset: *Ty om vi var Guds fiender och blev försonade med honom genom hans Sons död, då skall vi, när vi nu är försonade, så mycket säkrare bli räddade genom hans Sons liv* (Rom 5:10). Och hans liv visar sig i vårt liv genom tron, som tar sin början i dopet, som utvecklas i läraktighet gentemot Guds nåd och därför livas av hoppet, ständigt förnyas och blir osvikligt genom den helige Andes verkan.

Det är den helige Ande som med sin ständiga närvaro på kyrkans väg utstrålar hoppets ljus i de troende: Anden håller det tätt som en fackla som aldrig slocknar, och ger det uthållighet och kraft i vårt liv. Det kristna hoppet sviker oss inte någonsin och bedrar oss inte, därför att det är grundat på vissheten att inget och ingen någonsin kan skilja oss från Guds kärlek: *Vem kan då skilja oss från Kristi kärlek? Nöd eller ångest, förföljelse eller svält, nakenhet, fara eller svärd? [...] Nej, över allt detta triumferar vi genom honom som har visat oss sin kärlek. Ty jag är viss om att varken död eller liv, varken änglar eller andemakter, varken något som finns eller något som kommer, varken krafter i höjden eller krafter i djupet eller något annat i skapelsen skall kunna skilja oss från Guds kärlek i Kristus Jesus, vår Herre.* Det är därför som detta hopp inte ger

vika för svårigheter: det har sin grund i tron och får sin näring av kärleken, och på det sättet låter det oss gå vidare i livet. Den helige Augustinus skriver apropå detta: »Hur än vårt liv ser ut, så lever det inte utan dessa tre själskrafter: tro, hopp, kärlek.«¹

4. Den helige Paulus är mycket realistisk. Han vet att livet består av glädjeämnen och smärtor, att kärleken sätts på prov när svårigheterna tilltar och att hoppet tycks bryta samman inför lidandet. Ändå skriver han: *Vi är stolta över våra lidanden, eftersom vi vet att lidandet skapar uthållighet, uthålligheten fasthet och fastheten hopp* (Rom 5:3–4). För aposteln är trångmål och lidande typiska förutsättningar för dem som förkunnar evangeliet i situationer av oförståelse och förföljelse (jfr 2 Kor 6:3–10). Men i dessa situationer skymtar ett ljus i mörkret: man upptäcker kraften som flödar ur Kristi kors och uppståndelse och som vidmakthåller förkunnelsen av evangeliet. Och detta leder till utvecklandet av en dygd som är nära förbunden med hoppet: *tålmodigheten*. Vi är numera vana vid att vilja ha allt och genast i en värld där jäktet blivit en konstant. Man har inte längre tid att mötas. Till om med i familjelivet har det blivit svårt att finna tid att vara tillsammans och samtala lugnt med varandra. Tålmodigheten har jagats på flykten av jäktet, med svåra följder för människorna. Följden av detta blir otålighet, nervositet och ibland oprovocerat våld, som föder frustration och slutenhet.

I internet-eran, där rum och tid är ockuperade av »här och nu«, har tålmodet inget utrymme. Om vi ännu hade förmågan att se på skapelsen med häpnad, då skulle vi förstå hur avgörande tålmodigheten är. Att vänta på årstidernas växlingar med allt som därtill hör, att iaktta djurens liv och deras livscyklar, att äga den helige Franciskus ogrumlade blick i hans *Skapelsens sång*, diktad för 800 år sedan: han uppfattade det skapade som en stor familj och kallade solen »broder« och månen »syster«.² Att återupptäcka tålmodigheten är välgörande, både för den enskilde och för omgivningen. Den helige

Paulus återkommer ofta till tålamodet för att understryka vikten av uthållighet och förtröstan på allt det som Gud har utlovat. Men framför allt vittnar han om att Gud har tålamod med oss, Gud som är *uthållighetens och tröstens Gud* (Rom 15:5). Tålamodet, också det en frukt av den helige Ande, håller hoppet vid liv och ger det stadga, så att det blir en dygd, en livsstil. Och ändå måste vi ofta be om tålmodighetens nåd, som är dotter till hoppet och samtidigt dess stöd.

En vandring i hoppet

5. Denna oupplösliga förening av hopp och tålamod visar klart att det kristna livet är en vandring, som också har behov av *lad-dade ögonblick* som ger näring och tåga åt hoppet, den oersättliga ledsagaren som tillåter oss se målet: mötet med Herren Jesus. Jag tänker gärna på att en nådens väg, inspirerad av folklig fromhet, föregick utlysandet av det första jubelåret 1300. Vi får inte glömma de olika former av syndaförlåtelse som i överflödande mängd kom det troende gudsfolket till del. Vi kan till exempel tänka på det stora »efterskänkandet« som den helige Celestinus v ville delge till alla som sökte sig till basilikan Santa Maria di Collemaggio i Aquila den 28 och 29 augusti 1294, sex år innan påven Bonifatius VIII instiftade det heliga året. Kyrkan hade alltså redan upplevt jubelårets nåd, barmhärtighetens nådegåva. Ännu tidigare, 1216, hade påven Honorius III tagit emot en böneskrift från den helige Franciskus som bad om avlat för alla som hade besökt Portiuncula de två första dagarna i augusti. Detsamma gäller vallfärden till Santiago di Compostela: påven Callixtus II beviljade 1122 tillstånd att fira ett jubelår i denna helgedom varje gång den helige Jakobs fest inföll på en söndag. Det är bra om detta »varierade« sätt att fira jubelår

får fortsätta, så att styrkan i Guds förlåtelse stöder och beledsagar gemenskapens och de enskildas livsvandring.

Det är ingen tillfällighet att pilgrimsvandringen är ett väsentligt inslag i varje firande av ett jubelår. Att ge sig ut på vandring är typiskt för den som söker livets mening. Pilgrimsvandringen till fots gynnar i hög grad återupptäckten av tystnaden, mödan, det väsentliga. För att intensivt uppleva jubelåret kommer också nästa hoppets pilgrimer att gå på de gamla och nya vägarna. I själva staden Rom kommer dessutom några trons vandningsleder att vara utstakade, förutom de traditionella vandringarna till katakomberna och till de sju huvudkyrkorna. Att förflytta sig från ett land till ett annat – som om gränserna inte existerade, att förflytta sig från en stad till en annan under det att man betraktar skapelsen och konstverken, det möjliggör en högre uppskattning av nya erfarenheter och andra kulturer. Man tar till sig skönheten som formuleras i bön och blir en tacksägelse till Gud för de underbara verk han har utfört. Jubileumskyrkorna – längs vandningslederna och i Rom – kan på detta sätt bli oaser av andlighet där man får kraft på vandringen i tro och kan dricka ur hoppets källor, framför allt för dem som mottar försoningens sakrament, den oersättliga utgångspunkten för en verklig vandring i omvändelse. I de lokala stiftet ska man därför på särskilt sätt förbereda prästerna och de troende på bikten och säkra tillgängligheten till detta sakrament i dess individuella form (enskild bikt).

Jag vill särskilt rikta en inbjudan att delta i denna pilgrimsvandring till de troende i de österländska kyrkorna, i synnerhet de som står i full kommunion med Petri efterträdare. De som har lidit så mycket – ibland ända till döds – för sin trohet mot Kristus och kyrkan, ska känna sig speciellt välkomna hit till Rom, som är moderkyrkan också för dem och som kan uppvisa så många

påminnelser om deras närvaro. Den katolska kyrkan, som berikas av deras urgamla liturgier och av teologin och spiritualiteten hos deras kyrkofäder, munkar och teologer, vill på ett symboliskt sätt uttrycka sitt välkomnande till dessa och till de ortodoxa bröderna och systrarna. I denna epok lever de i en korsvägsvandring, och de blir ofta tvingade att lämna sitt ursprungsland, deras heliga land, från vilket de blivit jagade mot länder som är säkrare för våld och oroligheter. Jubileumsåret får en starkare teckenfunktion när de förstår att de är älskade av kyrkan, som inte överger dem utan följer dem varthelst deras vandring leder.

6. Det heliga året 2025 är ett i raden av många tidigare initiativ att finna konkreta uttryck för nåden. Vid det senaste ordinarie jubelåret trädde vi över tröskeln till det tvåtusende året efter Jesu Kristi födelse. Senare, 13 mars 2015, utlyste jag ett extraordinarie jubelår i syfte att visa på »barmhärtighetens anlete« hos Gud,³ det centrala budskapet i evangeliet till varje människa i varje tid. Nu är tiden inne för det nya jubelåret, då Porta Santa skall öppnas för att erbjuda en levande erfarenhet av Guds kärlek, som i hjärtana uppväcker det orubbliga hoppet om frälsning i Kristus. Detta heliga år ska samtidigt leda vandringen mot en annan milstolpe av betydelse för alla kristna: år 2033 firas tvåtusenårsminnet av återlösningen genom Herrens Jesu lidande, död och uppståndelse. Vi står alltså inför en vägsträcka med viktiga etapper, där Guds nåd föregår och ledsagar det folk som är ivrigt i sin tro, verksamt i sin kärlek och uthålligt i sitt hopp (jfr 1 Thess 1:3).

I kraft av denna långa tradition, och i vissheten om att detta jubelår ska bli en intensiv erfarenhet av nåd och hopp för hela kyrkan, bestämmer jag att Porta Santa i Peterskyrkan i Vatikanen öppnas 24 december detta år 2024 och därmed betecknar inledningen på det ordinarie jubelåret. Följande söndag, 29 december 2024, äm-

nar jag öppna Porta Santa i min katedral San Giovanni in Laterano, som den 9 november i år firar 1700-årsdagen av sin invigning. Därefter, 1 januari 2025, den heliga Marias, Guds moders, högtid kommer Porta Santa i den påvliga basilikan Santa Maria Maggiore att öppnas. Slutligen, söndagen den 5 januari, kommer Porta Santa i den påvliga basilikan San Paolo fuori le Mura att öppnas. Dessa sista tre heliga portar kommer att stängas söndagen den 28 december samma år.

Jag bestämmer ytterligare att stiftsbiskoparna i alla katedraler och annexkatedraler⁴ söndagen den 29 december 2024 firar den heliga eukaristin som en högtidlig inledning på jubelåret enligt det rituale som kommer att sammanställas inför detta tillfälle. För firandet i annexkatedralen kan biskopen förordna en företrädare som utses för detta tillfälle. Pilgrimsvandringen från en kyrka, som utsetts till denna *collectio*,⁵ till katedralen ska vara ett tecken på hopp och i ljuset av Guds ord stärka de troendes gemenskap. Vid denna vandring kan man lämpligen läsa några stycken ur detta dokument och kungöra jubileumsavlaten, som kan vinnas på de villkor som anges i detta rituale för firandet av jubelåret i de lokala stiftet. Under det heliga året som i de lokala stiftet avslutas den 28 december 2025, ska man se till att Guds folk fullt ut kan ta del av både det hoppfulla budskapet om Guds nåd och de tecken som vittnar om dess verksamhet.

Det ordinarie jubelåret avslutas i och med stängandet av Porta Santa i den påvliga basilikan Peterskyrkan i Vatikanen 6 januari 2026, Herrens uppenbarelse. Måtte ljuset från det kristna hoppet nå fram till varje människa, som ett budskap om Guds kärlek som är riktat till alla! Och måtte kyrkan bli ett trovärdigt vittne om detta budskap i alla delar av världen!

Hoppfulla tecken

7. Förutom att ta till oss hoppet om Guds nåd är vi också kallade att upptäcka det i de *tidens tecken* som Herren erbjuder oss. Som Andra Vatikankonciliet fastslår är det »en förblivande förpliktelse för kyrkan att utforska tidens tecken och tolka dem i ljuset av evangeliet. Endast så kan hon för varje ny generation på rätt sätt besvara på människornas eviga frågor om livets mening nu och i framtiden, och om hur dessa förhåller sig till varandra«. ⁶ Det är därför nödvändigt att fästa uppmärksamheten vid allt det goda som finns i världen, detta för att inte falla i frestelsen att låta oss överväldigas av ondskan och våldet. Men tidens tecken, som innesluter människohjärtats längtan, är också i behov av Guds frälsande närvaro, de måste bli förvandlade till hoppfulla tecken.

8. Det första tecknet på hopp måste bli längtan efter *fred* i världen, som ännu en gång finner sig vara fast i *krigets* tragedi. Glömsk av det förflutnas drama har mänskligheten tvingats att genomgå en ny och svår prövning, där så många folk blir offer under våldets förtryck och brutalitet. Vad återstår ännu av lidanden för dessa folk som redan har gått igenom så mycket? Hur är det möjligt att deras förtvivlade rop på hjälp inte förmår staternas ledare att vilja sätta stopp för alla dessa regionala konflikter, också med tanke på att de kan ha konsekvenser på det globala planet? Är det för mycket att drömma om att vapnen ska tystna och sluta sprida förintelse och död? Jubelåret bör påminna oss om att dessa som håller fred ska kallas Guds söner (Matt 5:9). Kravet på fred är en vädjan till alla, och en plikt som kallar till konkreta insatser. Diplomatin får inte svika sin uppgift att med mod och kreativitet skapa utrymme för förhandlingar i syfte att uppnå varaktig fred.

9. Att se framtiden an med hopp är detsamma som att ha en vision som gläds åt livet och är angelägen om att främja det. Tyvärr

måste vi till vår besvikelse konstatera att detta perspektiv saknas på många håll. Den första konsekvensen av detta är *förlusten av viljan att ge livet vidare*. På grund av en hektisk livsrytm, fruktan inför framtiden, brist på tryggade arbetsmöjligheter och adekvata socialförsäkringar, i en samhällsmodell där vinstintresset snarare än omsorgen om relationerna är den drivande kraften, kan vi i många länder se en oroande *nedgång i befolkningstalet*. Att då i vissa sammanhang »lägga skulden på befolkningsökningen i stället för på vissa gruppers extrema och selektiva konsumtion är ett sätt att vägra ta itu med frågan«.7

Öppenhet mot liv genom ett ansvarigt föräldraskap är ett projekt som Skaparen har inskrivit i människan hjärta och kropp, ett uppdrag från Herren givet till makarna och deras kärlek. Det är angeläget att det inte saknas ett övertygande stöd från de troendes gemenskap och från hela samhället i alla dess led, utöver statens lagstiftningsåtgärder, så att ungdomarnas längtan att föda barn som en frukt av sin kärlek också skapar en framtid för varje samhälle. Detta är en fråga om hopp: det beror på ett hopp, och det alstrar hopp.

Den kristna gemenskapen måste därför i första ledet främja den *nödvändiga sociala samverkan som möjliggör hoppet*. Detta skall ske inklusivt och inte ideologiskt och sträva efter en framtid som präglas av leendet från alla dessa späda barn som ska fylla de numera alltför många tomma vaggorna i många delar av världen. Men alla har i själva verket behov av att återvinna livsglädjen, eftersom människan, skapad till Guds avbild och likhet (1 Mos 1:26), inte kan hålla till godo med att överleva och hanka sig fram, finna sig i rådande läge och låta sig nöja med den rent materiella verkligheten. Detta stänger in henne i materialism som tär på hoppet och föder en tristess som biter sig fast i hjärtat och gör henne tvär och otålig.

10. Under jubelåret är vi kallade att bli påtagliga tecken på hopp för så många bröder och systrar som lever i svåra omständigheter. Jag tänker här på fångarna, som i sin ofrihet upplever varje dag ett känslomässigt tomrum, förutom själva isoleringen från samhället, inskränkningar och i många fall total avsaknad av respekt. Jag föreslår regeringarna att de under jubelåret tar initiativ som främjar hoppet; former av amnesti och straff lindring som hjälper personerna att återvinna självförtroende och tilltro till samhället; åtgärder för samhällsanpassning som kan leda till verklig vilja att leva laglydigt.

Det finns en gammal anvisning som är hämtad ur Guds ord och har behållit hela sitt värde och sin visdom när den kräver åtgärder av benådning och frigivande som möjliggör en återstart: *Ni skall helga det femtionde året och utropa frihet åt alla invånare i landet* (3 Mos 25:10). Det som stadgades i den mosaiska lagen återkommer sedan hos profeten Jesaja: *Herren har sänt mig att frambära glädjebudet till de betryckta och ge de förkrossade bot, att förkunna frihet för de fångna, befrielse för de fjättrade, att förkunna ett nådens år från Herren* (Jes 61:1–2). Detta är ord som Jesus gjorde till sina egna i början av sin offentliga verksamhet, när han förklarade att detta *nådens år från Herren* blivit verklighet i honom (Luk 4:18–19). I varje hörn av världen ska de troende och i synnerhet herdarna med *en* röst och med mod kräva värdiga villkor för de frihetsberövade, respekt för mänskliga rättigheter och framför allt avskaffandet av dödsstraffet, en åtgärd som strider mot kristen tro och släcker varje förhoppning om förlåtelse och nystart.⁸ För att visa fångarna ett tecken på närhet ämnar jag själv öppna en helig port i ett fängelse, för att detta ska bli en symbol som inbjuder de fängslade att se framtiden an med hopp och förnyad vilja att leva ett meningsfullt liv.

11. Tecken på hopp ska också ges till *de sjuka*, i hemmet eller på sjukhus. Deras lidanden bör finna lättnad genom närheten till personer som besöker dem och i den omtanke som de möter. Barmhärtighetsgärningarna är också hoppingivande gärningar, som väcker hjärtats känslor av tacksamhet. Och tacksamheten bör också utsträckas till all vårdpersonal som ofta under stora svårigheter utför sitt uppdrag i stor omtanke om de sjuka och svagaste.

Inte heller får vi försumma omtanken om alla dessa som lever ett liv i stor utsatthet och erfar sin egen skörhet, i synnerhet om de lider under psykiska funktionsstörningar som är hinder för deras personliga autonomi. Vården om dem är en hymn till den mänskliga värdigheten, en sång om hopp som kräver ett instämmande från hela samhället.

12. Också de som i sig själva är representanter för hoppet behöver tecken på hopp: *ungdomarna*. De ser tyvärr alltför ofta sina drömmar och förhoppningar grusas. Vi får inte göra dem besvikna: deras entusiasm är grunden för framtiden. Det är något vackert att se dem fyllda av energi, exempelvis när de kavlar upp ärmarna och frivilligt tar sig an katastrofsituationer eller sociala missförhållanden. Men det är bedrövande att se ungdomar som tappat modet; som till exempel när framtiden är oviss och ogenomtränglig för drömmar, när studierna inte öppnar möjligheter till försörjning eller då arbetslöshet eller osäkra anställningsvillkor riskerar att nollställa förväntningarna och det blir oundvikligt att nuet upplevs i missmod och tristess. Drogernas illusioner, lockelsen i ett laglöst liv och sökandet efter flyktig tillfredsställelse skapar förvirring hos de unga – mer än hos äldre – och döljer skönheten och meningen i livet och gör att de glider in i djupt mörker och driver dem till självdestruktivitet. Därför vill jubelåret i kyrkan vara ett tillfälle till nya ansatser i mötet med de unga. Låt oss med ny glöd ta oss an

ungdomarna, studenterna, de förlovade, de unga generationerna! Närhet till de unga, glädje och hopp i kyrkan och i världen!

13. Det får heller inte saknas hoppfulla tecken när det gäller migranterna, som lämnar sina hemländer i sökandet efter ett bättre liv för sig själva och för sina familjer. Deras förhoppningar får inte grusas av fördomar och stängsel; välkommandet som öppnar famnen för var och en på grund av deras värdighet ska gå hand i hand med ansvaret, så att ingen ska förvägras rätten att bygga en bättre framtid. För alla landsflyktiga, flyktingar och fördrivna, som av diverse internationella stridigheter tvingas på flykten för att undkomma krig, våld och diskriminering, måste garanteras säkerhet och tillgång till arbete och utbildning, nödvändiga verktyg för att inlemmas i en ny social kontext.

Den kristna gemenskapen måste ständigt vara beredd att försvara de svagastes rättigheter. De ska slå upp portarna och välkomna de behövande med generositet, därför att ingen får berövas hoppet om en bättre framtid. Herrens ord i den stora liknelsen om yttersta domen ska ljuda i allas hjärtan: *Jag var hemlös och ni tog hand om mig, därför att allt som ni har gjort för någon av dessa minsta, det har ni gjort för mig* (Matt 25:35, 40).

14. *De äldre* förtjänar hoppfulla tecken. De upplever ofta ensamhet och känner sig övergivna. Att högt värdera den skatt de utför, deras livserfarenhet och den vishet som de bär på, och allt det som de kan bidra med, det är en uppgift för den kristna gemenskapen och för civilsamhället, som båda är kallade att samarbeta i en allians mellan generationerna.

Min särskilda tanke går till *far- och morföräldrarna*, som representerar vidarelämnandet av tron och livsvisdomen till yngre generationer. Måtte de känna sig burna av tacksamhet från barnens

och barnbarnens sida och känna hemhörighet, förståelse och uppmuntran från deras sida.

15. Hopp är vad jag av hjärtat vill nedkalla över de miljarder *fattiga* som ofta saknar det mest nödvändiga att leva på. Inför dessa ständigt nya vågor av utarmning löper vi risken att vänja oss och resigenera. Och vi kan inte se bort från dessa dramatiska situationer som numera möter oss överallt, inte bara i vissa delar av världen. Vi möter fattiga och utblottade människor varje dag, och ibland är de till och med våra grannar. Ofta saknar de kläder och mat för dagen. De lider av sitt utanförskap och de mångas likgiltighet. Detta är en skandal i en värld som hyser enorma resurser men till stora delar lägger ned dem på upprustning. Där är de fattiga »majoriteten [...], miljarder människor. I dessa dagar nämns de visserligen i internationella politiska och ekonomiska diskussioner, men man får ofta intrycket att deras problem tas upp i efterhand, som en fråga som läggs till mer eller mindre av plikt eller bara för att snudda vid ämnet, när det inte rent av uppfattas som en indirekt skada. När allt är sagt och gjort befinner sig de fattiga fortfarande underst.«⁹ Låt oss inte glömma: de fattiga är nästan alltid offer, inte skyldiga.

En vädjan om hopp

16. Med hänvisning till det gamla profetordet är jubelåret en påminnelse om att *jordens tillgångar* inte är avsedda för ett fåtal privilegierade utan för alla. Det är nödvändigt att de som förfogar över stora rikedomar också blir generösa med dem och ser sina nödlidande bröder. Jag tänker främst på dem som saknar vatten och mat: svält är ett skandalöst sår på mänsklighetens kropp och bör föranleda ett samvetsstyng i oss alla. Jag upprepar min vädjan

»att man med de pengar som läggs ner på vapen och andra militära utgifter bildar en världsfond för att slutgiltigt utrota fattigdomen och för de fattigaste ländernas utveckling, så att invånarna där inte börjar tillgripa våldsamma men bedrägliga lösningar och inte tvingas lämna sina länder för att söka sig ett värdigare liv.«¹⁰

Inför jubelåret vill jag rikta ytterligare en innerlig vädjan till de mest välbärgade nationerna, att de erkänner konsekvenserna av många tidigare fattade beslut och *efterskänker* de skulder som betungar länder utan möjlighet att återbetala dem. Detta är en fråga om rättvisa snarare än om storsinhet. I dag råder en ny form av orättvisa som vi nyligen har blivit medvetna om: »Det finns en verklig 'ekologisk skuld', i synnerhet i relationen mellan det globala Nord och Syd, beroende på kommersiella obalanser som påverkar miljön och vissa länders oproportionella utnyttjande av naturresurser under långa tidsperioder.«¹¹ Som den heliga Skrift lär oss hör jorden till Herren och vi bor alla på den som *främlingar och gäster* (3 Mos 25:23). Om vi verkligen vill bereda väg för freden i världen, då måste vi sträva efter att avskaffa de yttersta orsakerna till orättvisorna, då måste vi efterskänka orättfärdiga skulder, omöjliga att betala, då måste vi ge de uthungrade mat.

17. Det kommande jubelåret är också ett märkesår av annat slag, av betydelse för alla kristna. Då infaller 1700-årsminnet av *det första ekumeniska konciliet i Nicæa*. Det förtjänar att påpekas att kyrkans herdar ända sedan apostolisk tid har samlats vid olika tillfällen för att dryfta läro- och disciplinfrågor. Under trons första århundraden hölls många synoder i kristenheten i såväl öst som väst, vilket visar hur angeläget det var att bevara enheten i Guds folk och troheten mot evangeliet i förkunnelsen. Jubelåret kan bli en viktig möjlighet att göra den synodala formen konkret, detta som den kristna gemenskapen nu upplever som en allt nödvän-

digare uttrycksform för att bättre svara mot nödvändigheten av evangelisation: alla döpta, var och en med sina egna nådegåvor och uppdrag, är medansvariga för att många hoppfulla tecken ska visa Guds närvaro i världen.

Konciliet i Nicæa hade uppdraget att bevara enheten, som var allvarligt hotad när man hade förnekat Jesu Kristi gudomliga natur och hans jämlikhet med Fadern. Ungefär trehundra biskopar var närvarande. De samlades i kejsarpalatset, sammankallade på initiativ av kejsar Konstantin den 20 maj 325. Efter åtskilliga debatter enades alla genom Andens nådegåva om en trosbekännelse, den som vi fortfarande använder när vi firar söndagseukaristin. Konciliefäderna ville lansera denna trosbekännelse genom att för första gången inleda den med orden »Vi tror«,¹² ett vittnesbörd om att alla kyrkor genom detta »Vi« levde i communion, och att alla kristna bekände samma tro.

Konciliet i Nicæa är en milstolpe i kyrkans historia. Firandet av detta årsminne inbjuder alla kristna att enas i lovprisning och tack-sägelse till den heliga Treenigheten, och i synnerhet till Jesus Kristus, Guds Son, »av samma väsen som Fadern«,¹³ han som har uppenbarat detta kärlekens mysterium. Men Nicæa innebär också en inbjudan till alla kyrkor och kyrkliga gemenskaper att fortsätta på vägen till synlig enhet utan att låta sig tröttnas, i sökandet efter lämpliga former att fullt ut svara på Jesu bön *att de alla skall bli ett och att liksom du, Fader, är i mig och jag i dig, också de skall vara i oss. Då skall världen tro på att du har sänt mig* (Joh 17:21).

Vid konciliet i Nicæa behandlade man också frågan om påskens datum. I detta avseende intar vi fortfarande olika hållningar, vilket hindrar oss från att fira trons grundläggande händelse på samma dag under året. Genom en försynens skickelse kommer detta dock att ske under 2025. Måtte det bli en uppmaning till alla kristna

i öst och väst att ta ett avgörande steg mot att enas om ett gemensamt datum för påsken. Det förtjänar påpekas att många är helt ovetande om alla tvister i det förgångna och därför saknar förståelse för att man kan vara oenig i denna sak.

Förankrade i hoppet

18. Hoppet bildar tillsammans med tron och kärleken en triptyk, de »teologiska dygderna«, som utgör kärnan i det kristna livet (jfr 1 Kor 13:13; 1 Thess 1:3). I denna deras oskiljaktiga dynamik är det hoppet som så att säga skänker orientering, anger riktningen och målet för den troendes existens. Därför inbjuder aposteln Paulus oss: *Gläd er i hoppet, var uthålliga i lidandet och ihärdiga i bönen* (Rom 12:12). Ja, vi behöver *ett allt rikare hopp* (Rom 15:13) för att på ett trovärdigt och attraktivt sätt vittna om tron och kärleken som bor i vårt hjärta, så att tron blir full av glädje och kärleken av iver, så att var och en förmår skänka om så bara ett leende, en vänlig gest, en broderlig blick, en lyssnande uppmärksamhet, en frivillig tjänst, i medvetande om att allt detta i Jesu Ande kan bli ett frö till hopp hos den som tar emot det. Men vad är grunden för vårt hopp? För att förstå detta är det på sin plats att vi fäster blicken vid skälen för vårt hopp (jfr 1 Pet 3:15).

19. »Jag tror på det eviga livet«:¹⁴ så bekänner vi vår tro och vårt kristna hopp med ord som uttrycker dess väsentliga grundval. Detta är »den teologiska dygd genom vilken vi längtar [...] efter det eviga livet som vår salighet«.¹⁵ Andra Vatikankonciliet säger: »Om den religiösa grunden och hoppet om evigt liv saknas, då skadas den mänskliga värdigheten på ett allvarligt sätt – vilket man ofta kan konstatera i dessa dagar. Om livets och dödens, skuldens och smärtans frågor förblir olösta leder det ofta till att människor går under

i djup förtvivlan.«¹⁶ Men vi betraktar tidens gång i kraft av hoppet i vilket vi är frälsta, och vi är förvissade om att mänsklighetens historia, och vars och ens individuella historia, ingalunda rusar mot en blind punkt och en mörk avgrund utan leder fram till mötet med härlighetens Herre. Vi lever alltså i förväntan på hans återkomst och i hoppet om att alltid få leva evigt i honom. Och i denna anda gör vi de första kristnas innerliga åkallan, som avslutar den heliga Skrift, till vår egen bön: *Kom, herre Jesus!* (Upp 22:20).

20. Jesus, död och uppstånden, är hjärtat i vår tro. Den helige Paulus uttrycker detta i få ord, i fyra verb, som förmedlar »kärnan« i vårt hopp: *Bland det första som jag förde vidare till er var detta som jag själv hade tagit emot: att Kristus dog för våra synder i enlighet med Skrifterna, att han blev begravd, att han uppstod på tredje dagen i enlighet med Skrifterna och att han visade sig för Kefas och sedan för de tolv* (1 Kor 15:3–5). *Kristus dog, blev begravd, uppstod, visade sig.* Han har för vår skull genomgått dödens drama. Faderns kärlek har uppväckt honom i Andens kraft, och så har hans mänskliga natur blivit evighetens första gåva för vår frälsnings skull. Det kristna hoppet består framför allt i detta: inför döden, då allt tycks upphöra, får vi vissheten om att vi för Kristi skull har tillgång till den nåd som gavs oss i dopet, att »livet inte utsläcks, blott förvandlas«,¹⁷ och detta för evigt. I dopet har vi i verkligheten blivit begravda med Kristus och i honom, den Uppståndne, och där får vi som gåva ett nytt liv, som raserar dödens mur och gör den till en port in mot evigheten.

Och om inga vackra ord räcker till inför döden, den smärtsamma separation som tvingar oss att lämna våra alla mest älskade, så vill jubelåret erbjuda en möjlighet att i oändlig tacksamhet återupp-täcka denna gåva, det nya livet som vi mottagit i dopet och som förmår förvandla detta drama. Det är högst meningsfullt att än en

gång, i samband med jubelåret, tänka igenom hur detta mysterium har uppfattats under trons första århundraden. Under lång tid har till exempel de kristna låtit bygga en åttkantig dopbassäng, och än i dag kan vi beundra många baptisterier från antiken med denna utformning, till exempel intill basilikan San Giovanni in Laterano. De ville därmed antyda att i dopets källa inleds den åttonde dagen, det vill säga uppståndelsens dag, den dag som går utanför den vanliga tidsrytmen, som präglas av veckans sju dagar, och den öppnar på detta sätt en tidscykel mot evigheten, mot det liv som varar evigt: detta är det mål som vi strävar mot här på vår jordiska pilgrimsvandring (jfr Rom 6:22).

Det mest övertygande vittnesbördet om detta hopp får vi genom martyrerna, som stått fasta i tron på den uppståndne Kristus och som förmådde avstå från detta jordiska liv för att inte förråda sin Herre. De har funnits i alla tider, och de är talrika, i våra dagar måhända mer än någonsin, med sin bekännelse till det liv som inte vet av något slut. Vi har behov av att bevara minnet av dem för att vårt eget hopp ska bära sin frukt.

Dessa martyrer, som hör till olika kristna traditioner, är också frön till enhet, eftersom de är uttryck för en blodets ekumenik. Under jubelåret är det min livliga önskan att det inte ska saknas ett ekumeniskt firande som tydliggör rikedomen i dessa martyrs vittnesbörd.

21. Vad ska det alltså bli av oss efter döden? På andra sidan denna tröskel finns det eviga livet med Jesus. Det består i den fulla gemenskapen med Gud, i betraktandet av och delaktigheten i hans oändliga kärlek. Än så länge lever vi i hoppet. Då ska vi se honom sådan han är. Den helige Augustinus skriver om detta: »När jag blir helt förenad i hela mitt jag med dig, då kommer inte längre smärta och möda att drabba mig, och mitt liv kommer att vara

levande, helt uppfyllt av dig«. ¹⁸ Vad utmärker denna fullkomliga samhörighet? Att man är salig. *Saligheten* är människans kallelse, målet för allas vandring.

Men vad är då salighet? Vilken salighet väntar vi oss och längtar vi efter? Inte en tillfällig lycka eller en övergående tillfredsställelse, som när den en gång är uppnådd kräver mer och mer, i en spiral av begär som aldrig tillfredsställer eller mättar människans själ utan bara lämnar den ännu tommare. Vi trängtar efter en salighet som förverkligas på ett slutligt sätt i det enda som kan skänka oss fulländning, nämligen kärleken, så att vi kan säga, redan nu: »Jag är älskad, alltså finns jag till; och jag kommer alltid att finnas till i den kärlek som inte kan svika och från vilken inget eller ingen någonsin kan skilja mig.« Låt oss komma ihåg apostelns ord: *Ty jag är viss om att varken död eller liv, varken änglar eller andemakter, varken något som finns eller något som kommer, varken krafter i höjden eller krafter i djupet eller något annat i skapelsen skall kunna skilja oss från Guds kärlek i Kristus Jesus, vår Herre* (Rom 8:38–39).

22. En annan realitet som är förknippad med det eviga livet är *Guds dom*, vid slutet av vår jordiska existens såväl som i slutet av tiden. Konsten har många gånger försökt att framställa den – låt oss tänka på Michelangelos mästerverk i Sixtinska kapellet – i överensstämmelse med sin tids teologiska uppfattning och med en känsla av fruktan som också överförs till betraktaren. Det är förvisso riktigt att vi bereder oss med vaksamhet och allvar på det ögonblick som sammanfattar existensen. Men samtidigt är det nödvändigt att alltid göra detta i hoppets perspektiv, den teologiska dygd som uppehåller livet och förhindrar att vi faller offer för rädslan. Gud, som är kärlek (1 Joh 4:8, 16), fäller en dom som inte kan bygga på annat än kärleken, i främsta rummet efter hur vi har eller inte har förhållit oss till dem som behövt oss mest, dessa i vilka Kristus –

domaren själv – är närvarande (jfr Matt 25:31–46). Men det rör sig här om ett annat slags dom än den som fällt av människor eller domstolar här i världen. Den ska förstås som en sanningens relation med den Gud som är kärleken och med oss själva, inom det inre och outgrundliga mysterium som heter Guds barmhärtighet. Den heliga Skrift förklarar detta: *Du har lärt ditt folk att den rättfärdige skall visa människokärlek, och du har fyllt dina söner med hopp, ty du ger dem tillfälle att vända om när de syndar [...] för att vi skall vänta oss barmhärtighet när vi blir dömda* (Vish 12:19, 22). Som påve Benedikt xvi har skrivit: »I domens stund får vi erfara och ta emot detta att hans kärlek uppväger allt ont i världen och i oss. Kärlekens smärta blir vår frälsning och vår glädje.«¹⁹

Domen blir alltså den frälsning som vi hoppas på och som Jesus har vunnit åt oss genom sin död och uppståndelse. Den är alltså menad som inledningen till det slutliga mötet med honom. Men det är inte möjligt att tänka sig att det onda som har begåtts skulle förbli dolt i detta sammanhang. Från detta onda måste vi *renas*, så att vi får möjlighet att gå vidare till det slutliga mötet med Guds kärlek. I detta sammanhang förstår man nödvändigheten att be för alla dem som avslutat sin jordevandring. Solidariteten i förbönen blir verksam i de heligas gemenskap, i det band som förenar och enar oss i Kristus, den förstfödde i hela skapelsen. På detta sätt syftar jubileumsavlaten i kraft av bönen till att på särskilt sätt komma dem till godo som har gått före oss, så att de får del av den fullkomliga barmhärtigheten.

23. *Avlaten* låter oss upptäcka hur outtömlig Guds barmhärtighet är. Det är ingen tillfällighet att termen »barmhärtighet« i det förgångna var synonym med »avlat«, eftersom denna vill uttrycka fullheten i Guds förlåtelse, som inte känner några gränser.

Botens sakrament försäkrar oss om att Gud utplånar våra synder. Psalmens ord återkommer med sin djupa tröst: Han förlåter dig alla dina missgärningar och helar alla dina brister, han räddar ditt liv från graven, han kröner dig med nåd och barmhärtighet. Barmhärtig och nådig är Herren, sen till vrede och rik på kärlek. Han handlar inte med oss efter våra synder, och vedergäller oss inte efter våra missgärningar. Ty så hög som himlen är över jorden, så väldig är hans nåd över dem som fruktat honom. Så långt som öster är från väster låter han våra överträdelser vara från oss (Ps 103:3-4, 8, 10-12). Den sakramentala försoningen är inte bara en vacker andlig upplevelse utan markerar också ett avgörande steg, väsentligt och nödvändigt, på trons väg för oss alla. Där tillåter vi Herren att förinta våra synder, läka hjärtat, resa oss upp och omfamna oss, låta oss erfara hans innerliga och medlidsamma blick. Det finns i sanning inget bättre sätt att lära känna Gud än att låta sig försonas med honom (jfr 2 Kor 5:20) och smaka hans förlåtelse. Låt oss därför inte försumma bikten utan återupptäcka skönheten i detta sakrament som läker och skänker glädje – skönheten i syndernas förlåtelse!

Men trots detta vet vi av egen personlig erfarenhet att synden »sätter ett märke«, har konsekvenser: inte bara yttre, som följd av det onda som gjorts, utan också inre, eftersom »varje synd, också den vardagliga, skapar ett osunt beroende av de skapade tingen, och den behöver renas, antingen här på jorden eller efter döden, i det tillstånd som kallas skärselden«. ²⁰ I vår bräckliga mänsklighet, som erfar dragningskraften från det onda, förblir alltså »syndens återstoder«. De utplånas genom avlaten, också den genom Kristi nåd, som enligt vad den helige Paulus vi skriver »är vår avlat«. ²¹ Apostoliska penitentiariet (Pænitentiaría Apostolica) kommer att publicera de bestämmelser som anger hur de troende kan vinna och få verksam behållning av jubileumsavlaten. ²²

En sådan djup erfarenhet av förlåtelse måste nödvändigtvis öppna hjärtat och sinnet att själv *vilja förlåta*. Förlåtelsen förändrar inte det som hänt och kan inte göra det gjorda ogjort. Ändå medför förlåtelsen möjligheten att förändra framtiden och att leva på ett annat sätt – utan långsinthet, missunnsamhet och hämndbegär. Om framtiden blir ljusare genom förlåtelsen kan man se på det förflutna med andra ögon och klarare blick, även om det sker under tårar.

Under förra jubelåret instiftade jag *Barmhärtighetens missionärer*, som fortsätter att utöva sitt viktiga uppdrag. Må de också under det kommande jubelåret utföra sin verksamhet att skänka nytt hopp och förlåtelse varje gång en syndare vänder sig till dem med öppet och ångerfullt hjärta. Må de fortsätta att vara verktyg för försoning och hjälpa andra att se framtiden an med hopp i hjärtat, ett hopp som kommer från Faderns barmhärtighet. Jag önskar att biskoparna kan dra fördel av denna värdefulla tjänst, i synnerhet där hoppet är satt på svåra prov, som i fängelser, sjukhus och på platser där den mänskliga värdigheten förtrampas, i de mest prekära situationerna och i de miljöer där störst misär råder, så att ingen berövas möjligheten att få förlåtelse och tröst av Gud.

24. Hoppet har i *Guds moder* sitt mest talande vittne. I henne ser vi att hoppet inte är en enfaldig optimism utan en nådegåva för det verkliga livet. Som varje mor tänkte hon på sin Sons framtid varje gång hon såg honom, och förvisso var Symeons ord i templet inristade i hennes hjärta: *Detta barn skall bli till fall eller upprättelse för många i Israel och till ett tecken som väcker strid – ja, också genom din egen själ skall det gå ett svärd* (Luk 2:34–35). Vid korsets fot genomborrades hon av en skärande smärta, när hon såg den oskyldige Jesus lida och dö. Likväl upprepade hon sitt »ja«, utan att förlora hoppet och tilliten till Herren. På detta sätt samverkade hon för vår skull i uppfyllelsen av det som Sonen hade sagt, när han förklarade att han *måste lida mycket och bli förkastad av de äldste*

och översteprästerna och de skriftlärda och bli dödad och uppstå efter tre dagar (Mark 8:31). När hon av kärlek genomled denna smärta blev hon vår moder, hoppets moder. Det är inte någon tillfällighet som gör att folkfromheten fortsätter att anropa den heliga Jungfrun som *Stella maris*, »Havets stjärna«, en expressiv titel som talar om hopp i livets stormiga växlingar. Hoppet att Guds moder kommer till vår hjälp, håller oss uppe, uppmuntrar oss att ha tillit och fortsätta att hoppas.

Jag vill gärna apropå detta nämna att helgedomen Vår Fru av Guadalupe i Mexico City år 2031 förbereder sig att fira femhundraårsminnet av Jungfruns första uppenbarelse. Genom den unge Juan Diego riktade Guds moder ett revolutionerande budskap om hopp, som hon också i dag upprepar till alla pilgrimer och troende: »Är jag inte hos dig, jag som är din mor?«²³ En liknande hälsning fortsätter att beröra hjärtat hos många i Maria-helgedomarna över hela världen, dit talrika pilgrimer söker sig och anförtror Guds moder sin oro, smärta och förhoppningar. Måtte dessa helgedomar under jubelåret bli heliga platser av välkomnande, privilegierade platser av hoppfullhet. Jag inbjuder de pilgrimer som kommer till Rom att stanna i bön i Maria-helgedomarna i staden för att där vörda jungfru Maria och anropa hennes beskydd. Jag är övertygad om att alla, särskilt de lidande och bedrövade, där kan erfara hennes närhet, hon den allra kärleksfullaste av mödrar, hon som aldrig överger sina barn, hon som för Guds heliga folk är »ett säkert tecken på hopp och en tröst«.²⁴

25. Låt oss på vår vandring mot jubelåret återvända till den heliga Skrift och känna oss som mottagare av dessa ord: Gud har gett oss *en stark uppmuntran, oss som har tagit vår tillflykt till det hopp som ligger framför oss. Detta hopp är vår själs ankare. Det är tryggt och säkert och når innanför förhänget, dit Jesus öppnade vägen för oss* (Heb 6:18–20). Detta är en kraftig uppmuntran att aldrig förlora

det hopp som vi har tagit emot utan att hålla det levande genom att ta vår tillflykt till Gud.

Bilden av ett ankare är talande: vi förstår orubbligheten och tryggheten som vi har mitt i vårt livs upprörda vågor om vi anförtror oss åt Herren Jesus. Stormarna kan aldrig få överhand, därför att vi är förankrade i hoppet om nåden, som förmår låta oss leva i Kristus och övervinna synden, rädslan och döden. Detta hopp, som är långt större än var dags små nöjen och alla förbättringar i våra livsvillkor, lyfter oss över alla prövningar och uppmanar oss att vandra vidare utan att förlora det storslagna i vårt mål ur sikte, det mål till vilket vi är kallade, himlen.

Det kommande jubelåret skall därför vara ett heligt år, präglad av ett hopp som aldrig förgår, förtröstan på Gud. Det ska hjälpa oss att återvinna den nödvändiga tillförsikten, i kyrkan såväl som i samhället, i våra mellanmänniska relationer, i de internationella förbindelserna, i värnandet om varje människas värdighet, och i respekten för skapelsen. Måtte de troendes vittnesbörd bli en surdeg av äkta hopp, ett förebud om en ny himmel och en ny jord (jfr 2 Pet 3:13), där rättvisa och endräkt råder mellan folken, i väntan på att Herrens löften ska gå i uppfyllelse.

Låt oss från och med nu ledas av hoppet och tillåta att det genom oss smittar av sig på alla som så önskar. Måtte vårt sätt att leva säga dem: *Hoppas på Herren, var frimodig och oförfärad i ditt hjärta, ja, hoppas på Herren* (Ps 27:14). Måtte styrkan i detta hopp fylla vårt nu, i förtröstansfull väntan på Herrens Jesu Kristi återkomst. Honom tillhör lovprisningen och äran, nu och i alla evigheters evigheter.

*Givet i Rom, i San Giovanni in Laterano, 9 maj,
vår Herres Jesu Kristi himmelfärds dag,
år 2024, det tolfte året av vårt pontifikat.*

FRANCISKUS

FÖRKORTNINGAR OCH NOTER

- AAS *Acta Apostolicæ Sedis*. Vatikanen 1909–, eller via: vatican.va.
- Denz. Denzinger, Heinrich, m.fl., *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum. Kompendium der Glaubensbekenntnisse und kirchlichen Lehrentscheidungen*, utg. P. Hünermann, Freiburg: Herder, 2001, 39 uppl.
- Missale Romanum* *Missale: enligt påven Paulus VI:s apostoliska konstitution »Missale Romanum« av den 3 april 1969*. Stockholm: Katolska Liturgiska Nämnden | Veritas Förlag, 2013, 2 uppl.
- PL *Patrologiæ cursus completus. Series Latina*, utg. J.-P. Migne. Paris 1844–1864, eller via: patristica.net/latina.

- 1 Augustinus, *Sermones* 198.2, PL 38, 1024.
- 2 Franciskus av Assisi, »Skapelsens lovsång«, i Franciskus av Assisi, *Skrifter*, övers. H. Roelvink OFM. Stockholm: Veritas Förlag, 2011, 255.
- 3 Franciskus, bullan *Misericordiæ vultus*, 11 april 2015, AAS 107 (2015), nr 1–3.
- 4 En annexkatedral (ital. *co-cattedrale*, eng. *co-cathedral*) är en domkyrka vars biskop residerar i ett angränsande stift, när man har slagit ihop två eller flera stift till ett enda, övers. *anm.*
- 5 En *collectio* är samlingen i en kyrka varifrån man startar en vandring till en annan kyrka (vid en »stationsgudstjänst«), övers. *anm.*
- 6 Andra Vatikankonciliet, pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 7 december 1965, AAS 58 (1966), nr 4. Svensk översättning: *Gaudium et spes*, övers. E. Sjöstrand, i: *Den katolska socialläran: dokument 1891–2015*. Stockholm: Veritas Förlag, 2019.

- 7 Franciskus, encyklikan *Laudato si'*, 24 maj 2015, AAS 107 (2015), nr 50. Svensk översättning: *Lovad vare du*, övers. C. O. Werkelid, i: *Den katolska socialläran: dokument 1891–2015*. Stockholm: Veritas Förlag, 2019 (2015).
- 8 *Katolska kyrkans katekes*, 2 utg. i enlighet med den latinska utg. 1997, 2 tr. Ängelholm: Catholica, 2010, nr 2267, eller via: www.katekesen.se.
- 9 Franciskus, *Laudato si'*, nr 49.
- 10 Franciskus, encyklikan *Fratelli tutti*, 3 oktober 2020, AAS 112 (2020), nr 262. Svensk översättning under utgivning.
- 11 Franciskus, *Laudato si'*, nr 51.
- 12 *Den nicenska trosbekännelsen*, Denz., nr 125; *Cecilia: katolsk gudstjänstbok*. Stockholm: Katolska Liturgiska Nämnden | Veritas Förlag, 2013, 689–690 (689).
- 13 Denz., nr 125; *Cecilia*, 689.
- 14 *Den apostoliska trosbekännelsen*, Denz., nr 30; *Cecilia*, 690–691 (691).
- 15 *Katolska kyrkans katekes*, nr 1817.
- 16 Andra Vatikankonciliet, *Gaudium et spes*, nr 21.
- 17 *Den romerska mässboken*, Prefation I för de avlidna = *Missale Romanum*, 560–561 (561).
- 18 Augustinus, *Bekännelser*, övers. B. Ellenberger. Skellefteå: Artos, 2010, 10.28.
- 19 Benedikt XVI, encyklikan *Spe salvi*, 30 november 2007, AAS 99 (2007), nr 47. Svensk översättning: *I hoppet är vi frälsta: Påven Benedikt XVI:s encykliska Spe salvi*, övers. I. Fogelqvist. Stockholm: Veritas Förlag, 2011.
- 20 *Katolska kyrkans katekes*, nr 1472.
- 21 Paulus VI, det apostoliska brevet *Apostolorum limina*, 23 maj 1974, AAS 66 (1974), II.
- 22 Se nedan.

- 23 *Nican Mopohua*, den traditionella redogörelsen, nr 119: nican_mopohua_english.pdf; jfr *Timmarnas liturgi: tidegården enligt påven Paulus vi:s apostoliska konstitution Laudis canticum av den 1 november 1970*. Stockholm: Katolska Liturgiska Nämnden | Veritas Förlag, 2021, bd 1, 1032–1034.
- 24 Andra Vatikankonciliet, den dogmatiska konstitutionen *Lumen gentium*, 21 november 1964, AAS 57 (1965), nr 68.

Anvisningar för erhållande av avlat under det ordinarie jubelåret 2025

utlyst av hans helighet påve Franciskus

»Nu är tiden inne för det nya jubelåret, då Porta Santa skall öppnas för att erbjuda en levande erfarenhet av Guds kärlek«. ¹ I utlysningsbullen inför det ordinarie jubelåret 2025, när »[mänskligheten], glömsk av det förflutnas drama, har [...] tvingats att genomgå en ny och svår prövning, där så många folk blir offer under våldets förtryck och brutalitet« vill den helige fadern kalla alla kristna att bli *hoppets pilgrimer*. ² Hoppet är en dygd som bör återupptäckas i tidens tecken, »som innesluter människohjärtats längtan, [men också är] i behov av Guds frälsande närvaro, de måste bli förvandlade till hoppfulla tecken«, ³ vilket ska uppnås framför allt genom Guds nåd och hela fullheten av hans barmhärtighet.

Redan i utlysningsbullen 2015 inför det extraordinarie jubelåret ägnat åt barmhärtigheten, underströk påve Franciskus hur avlaten i detta sammanhang »får en särskild betydelse«, ⁴ eftersom Guds barmhärtighet »blir Faderns *efterskänkande*, genom förmedling av Kristi Brud, och när den förlätne syndaren med befrielse från varje rest av syndens följder«. ⁵ På ett motsvarande sätt förklarar nu den helige fadern att avlatens gåva »låter oss upptäcka hur outtömlig Guds barmhärtighet är. Det är ingen tillfällighet att termen 'barmhärtighet' i det förgångna var synonym med 'avlat', eftersom denna vill uttrycka fullheten i Guds förlåtelse, som inte känner några gränser«. ⁶ Avlaten är med andra ord jubelårets nåd.

Också i anledning av det ordinarie jubelåret 2025 vill enligt den helige faderns önskan denna »barmhärtighetens domstol«, som har uppdraget att ombesörja allt som har att göra med beviljandet och bruket av avlaten, sporra de troende att längta efter att vinna avlaten som en nådens gåva och att hålla denna längtan vid liv, när den nu är det är det säregna och specifika i det heliga året. Därför gäller följande bestämmelser för »hur de troende kan vinna och få verksam behållning av jubileumsavlaten«.7

Under jubelåret 2025 gäller fortfarande alla övriga beviljade avlatter. Alla troende – som efter sann ånger och fria från varje frivillig böjelse för synden⁸ och drivna av en anda av kärlek och som under det heliga året har renat sig i botens sakrament och åtnjutit den heliga kommunionen, samt som ber enligt den helige faderns intentioner – kan ur kyrkans skattkammare erhålla en fullkomlig avlat (plenaravlat), förlåtelse och tillgift för alla sina synder, en gåva som kan skänkas vidare till själarna i skärselden genom förbön.

I. Vid heliga pilgrimsfärder

De troende, hoppets pilgrimer, kan erhålla jubileumsavlaten som beviljats av den helige fadern om de företar en from pilgrimsfärd:

till någon av jubelårets heliga platser: om de där på andäktigt sätt deltar i den heliga mässan (var gång de liturgiska föreskrifterna tillåter att man firar framför allt den speciella jubelårsmässan eller votivmässan *Om försoning*, *Om syndernas förlåtelse*, *Om kärlekens gåva* och *För folkens endräkt*; eller vid en ritualmässa vid utdelandet av de kristna initiationssakramenten eller sjuksmörjelsen; vid en ordets gudstjänst, vid *Timmarnas liturgi* (läsningsgudstjänst, laudes, vesper); vid en korsvägsandakt, vid rosenkransbön, vid *Akathistos*-hymnen, vid en botandakt med avslutande indivi-

duell bikt, enligt vad som är stadgat i ritualet för botens sakrament (alternativ II).

till Rom: vid åtminstone en av de fyra större påvliga basilikorna: Peterskyrkan i Vatikanen, Den allraheligaste Frälsarens kyrka i Lateranen, Santa Maria Maggiore och San Paolo fuori le Mura;

till det heliga landet: vid åtminstone en av de tre basilikorna: Den heliga Graven i Jerusalem, Födelsekyrkan i Betlehem, Bebådelsekyrkan i Nasaret;

till andra delar av världskyrkan: till den egna domkyrkan eller andra heliga platser utsedda av stiftbiskopen. Biskoparna ska tänka på de troendes behov samt på detta värdefulla tillfälle att hålla pilgrimsvandringens djupa symbolik levande, med dess brinnande vädjan om helhjärtad omvändelse och försoning.

II. Andaktsfulla besök av andra heliga platser

På samma sätt kan de troende vinna jubileumsavlaten om de – enskilt eller i grupp – andaktsfullt besöker någon av jubelårets platser och där, under en längre stund, ägnar sig åt tillbedjan inför det heliga sakramentet eller åt meditation, som avslutas med Fader vår, trosbekännelsen i någon godkänd form och en åkallan av Maria, Guds moder, så att de under detta heliga år »får erfara hennes närhet, hon den allra kärleksfullaste av mödrar, hon som aldrig överger sina barn«.⁹

Vid särskilda tillfällen under det heliga året kan man utöver ovan nämnda pilgrimsmål också besöka följande heliga platser under samma villkor:

i Rom: basilikan Santa Croce in Gerusalemme, basilikan San Lorenzo al Verano, basilikan San Sebastiano (och det är önskvärt att

man fromt besöker »de sju kyrkorna«, ett bruk som var omhuldat av den helige Filippo Neri), Santuario del Divino Amore, kyrkan Santo Spirito in Sassia, kyrkan San Paolo alle Tre Fontane, platsen för denne aposteln martyrium, samt de kristna katakomberna; de kyrkor på vägen under jubileumsåret som är invigda till *Iter Europæum* och de kyrkor som är invigda åt de kvinnor som är Europas skyddspatroner (basilikan Santa Maria sopra Minerva, Santa Brigida vid Campo de' Fiori, kyrkan Santa Maria della Vittoria, kyrkan Trinità dei Monti, basilikan Santa Cecilia i Trastevere, basilikan Sant'Agostino vid Marsfältet);

på andra platser i världskyrkan: de två mindre basilikorna i Assisi, San Francesco och Santa Maria degli Angeli; de påvliga basilikorna Madonna di Loreto, Madonna di Pompei, Sant'Antonio i Padua; vilken som helst mindre basilika, katedral, annexkatedral eller Mariakyrka, samt vilken som helst betydelsefull kollegiatskyrka¹⁰ eller helgedom som utses av stiftsbiskopen eller biskopen i en eparki¹¹ till de troendes gagn, eller de nationella eller internationella helgedomarna, »heliga platser av välkomnande, privilegierade platser av hoppfullhet«,¹² enligt anvisning av biskopskonferenserna.

De troende som efter sann ånger men utan möjlighet att delta i högtidsgudstjänster, pilgrimsvandringar och andra besök på grund av skäligen hinder (framför allt nunnor och munkar inom klausur, gamla, sjuka, fångar, de som är bundna av sin tjänst som vårdpersonal i sjukhus och i andra vårdinrättningar) erhåller *jubileumsavlaten* på samma villkor om de förenar sig i anden med de troende som är närvarande, i synnerhet vid de tillfällen då de hör den helige faderns eller stiftsbiskopens ord via medierna, och i sitt hem eller där de då måste befinna sig (till exempel i klosterkapellet, i sjukhuset, i vårdhemmet, i fängelset ...) ber Fader vår, trosbekännelsen i någon godkänd form och andra böner med samma syfte som det heliga året, samt frambär sina lidanden och sitt livs svårigheter.

III. Genom barmhärtighetsverk och botgöring

Dessutom kan de troende erhålla jubileumsavlaten om de andaktsfullt deltar i en folkmission,¹³ i andliga övningar eller i ett organiserat studium av texterna från Andra Vatikankonciliet och *Katolska kyrkans katekes*, vilket ska ske i en kyrka eller på annan lämplig plats, enligt den helige faderns intentioner.

Utän hinder av den bestämmelse enligt vilken man endast kan vinna en plenaravlat om dagen¹⁴ kan de troende som har utfört en akt av kärlek till förmån för själarna i skärselden, om de med goda skäl tar emot kommunionen en andra gång samma dag, erhålla plenaravlat två gånger under samma dag, men då enbart till förmån för de avlidna (närmare bestämt under firandet av eukaristin).¹⁵ Genom denna dubbla gåva utövar man en efterföljansvärd akt av övernaturlig kärlek, det band genom vilket de troende som ännu vandrar här på jorden i Kristi mystiska kropp är förbundna med dem som redan har avslutat sin jordevandring, på grund av det faktum att »jubileumsavlaten i kraft av bönen syftar till att på särskilt sätt komma dem till godo som har gått före oss, så att de får del av den fullkomliga barmhärtigheten«. ¹⁶

Men under jubileumsåret är vi på särskilt sätt »kallade att bli påtagliga tecken på hopp för så många bröder och systrar som lever i svåra omständigheter«:¹⁷ avlaten blir följaktligen förknippad också med barmhärtighetsverken och botgöringen, genom vilka man konkret visar den omvändelse som man avgjort sig för. De troende blir uppmuntrade – enligt Kristi exempel och bud – att oftare utföra kärleks- och barmhärtighetsgärningar, huvudsakligen mot de bröder och systrar som är tyngda av olika svårigheter. Närmare bestämt återupptäcker de »de kroppsliga barmhärtighetsverken: att ge de hungriga mat, de törstiga dryck, klä de nakna, ge husrum åt de husvilla, vårda sjuka, besöka fångar, begrava de döda«, ¹⁸ och

de återupptäcker likaledes »de *andliga barmhärtighetsverken*: råda de villrådig, undervisa de okunniga, förmana syndare, trösta de olyckliga, förlåta oförrätter, stå ut med de besvärliga, samt be till Gud för levande och döda«. ¹⁹

På samma sätt kan de troende erhålla jubileumsavlaten om de under en viss tid besöker bröder och systrar som befinner sig i nöd och svårigheter (sjuka, fångar, ensamma gamla, funktionsvarierade ...), liksom för att på detta sätt företa en pilgrimsvandring till Kristus, som är närvarande i dem (jfr Matt 25:34–36), och detta på de vanliga andliga villkoren: bikt, kommunion och böner. De troende kan lämpligen upprepa sådana besök under det heliga året och var gång erhålla plenaravlaten, även dagligen.

Plenaravlaten kan under jubelåret erhållas också genom initiativ som på konkret och generöst sätt återupplivar den anda av botgöring som så att säga är jubelårets själ, i synnerhet värdet av bot på fredagar: att i botens anda åtminstone en dag i veckan avstå från futila distraktioner (reella eller virtuella, som erbjuds i sociala medier och/eller av sociala nätverk) och överflödskonsumtion (till exempel genom att fasta eller praktisera abstinens enligt kyrkans allmänna regler eller biskoparnas anvisningar), samt genom att skänka ett lämpligt belopp till de fattiga; genom att understödja religiös och karitativ verksamhet – i synnerhet till förmån för värnandet och skyddet av livet i alla dess faser och grader av livskvalitet, genom att ta sig an försummade barn, ungdomar i svårigheter, fattiga och ensamma gamla, immigranter från olika länder »som lämnar sina hemländer i sökandet efter ett bättre liv för sig själva och för sina familjer«, ²⁰ genom att ägna en lämplig del av fritiden åt frivilligarbete till hjälp i samhället, samt genom andra former av personligt engagemang.

Alla stiftsbiskopar, eparker²¹ och av lagen likställda kan på en lämplig dag under detta jubelår vid en huvudgudstjänst i domkyr-

kan eller ute i de olika jubileumskyrkorna ge den *påvliga välsignelsen* med dess plenaravlat, som kan erhållas av alla troende som tar emot välsignelsen på sedvanliga villkor.

För att underlätta de troendes tillgång till botens sakrament och mottagandet av Guds förlåtelse genom kyrkans nyckelmakt ska stiftsbiskoparna inbjuda och tillåta kaniker och präster, som i domkyrkor och andra särskilt utsedda kyrkor är utnämnda för denna uppgift, att under det heliga året höra de troendes bikt med de fakulteter,²² begränsade till *forum internum*, som avser troende av de orientaliska kyrkorna och som omnämns i can. 728 § 2 i *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, och vid eventuella reserverade fall det som omnämns i can. 727, med uppenbart undantag av sådana fall som omnämns i can. 728 § 1; men för de troende i den latinska kyrkan gäller de fakulteter som omnämns i can. 508 § I i *Corpus iuris canonici*.

Apostoliska penitentiariet (Pænitentiaría Apostolica) uppmanar i detta sammanhang alla präster att generöst ställa sig till förfogande och sträva att ge rika möjligheter till de troende att komma till åtnjutande av frälsningsmedlen, att kungöra biktstider i samråd med kyrkoherdarna och kyrkornas rektorer i angränsande församlingar och att finnas tillgängliga i biktstolarna och genom att ofta anordna botgudstjänster vid jämna mellanrum, samt genom att möjliggöra för äldre präster som inte längre har fast tjänstgöring att ställa sig till förfogande för detta. I möjligaste mån ska man även i enlighet med motu proprio *Misericordia Dei* betänka möjligheten att höra bikt också under firandet av mässan.²³

För att underlätta biktfadernas arbete har Apostoliska penitentiariet, på uppdrag av den helige fadern, bestämt att de präster som deltar i eller ansluter till jubileumspilgrimsfärder utanför sitt eget stift kan utnyttja samma fakulteter som de i sitt eget stift har fått av behörig myndighet. Särskilda fakulteter kommer att beviljas

av Apostoliska penitentiariet till de påvliga basilikorna i Rom, till kaniker som är penitentiärer och till de lokala penitentiärer som är utnämnda i de olika kyrkliga områdena.

Efter att kärleksfullt ha påmint de troende om syndens allvar och vilka som är behäftade med reservation och censur, ska biktfäderna bestämma och med pastoral kärlek föreslå lämpliga former av sakramental botgöring, som i möjligaste mån bör leda dem till en förblivande omprövning av sitt liv och i enlighet med de enskilda fallens natur kan inbjuda dem att gottgöra eventuellt vållad anstöt och skada.

Apostoliska penitentiariet inbjuder slutligen varmt biskoparna – i deras trefaldiga uppdrag att undervisa, leda och helga – att klart och tydligt förklara de bestämmelser och principer som här har framlagts till de troendes helgelse, med hänsyn tagen till lokala förhållanden, kulturer och traditioner. En ändamålsenlig katekes som är anpassad efter varje folks sociokulturella omständigheter kan på ett verksamt sätt framlägga evangeliet och väcka intresse för det kristna budskapet, och i hjärtana väcka en allt djupare rotad längtan efter denna gåva, som kan erhållas i kraft av kyrkans förmedling.

Detta dekret gäller under hela jubelåret 2025, utan hinder av eventuella bestämmelser av annan innebörd.

*Givet i Rom, i Apostoliska penitentiariets byggnad,
13 maj 2024, den saliga jungfru Maria av Fatimas minnesdag.*

Angelo Card. De Donatis
storpenitentiarie

S.E. Mons. Kszysztof Nykiel
regens

NOTER

- 1 Franciskus, bullan *Spes non confundit*, 9 maj 2024, nr 6.
- 2 Franciskus, *Spes non confundit*, nr 8.
- 3 Franciskus, *Spes non confundit*, nr 7.
- 4 Franciskus, bullan *Misericordiæ vultus*, 11 april 2015, AAS 107 (2015), nr 22.
- 5 Ibid.
- 6 Franciskus, *Spes non confundit*, nr 23.
- 7 Ibid.
- 8 Jfr *Enchiridion indulgentiarum*, fjärde upplagan, nr 20 § 1, via: www.vatican.va.
- 9 Franciskus, *Spes non confundit*, nr 24.
- 10 En kollegiatkyrka är en kyrka vars verksamhet ombesörjes av ett kollegium av präster, *övers. anm.*
- 11 *Eparki* är i östkyrkorna kyrklig enhet motsvarande stift, under ledning av en *epark* som är dess biskop, *övers. anm.*
- 12 Franciskus, *Spes non confundit*, nr 24.
- 13 En folkmission är en reträtt i en församling ledd av en gästande präst som predikar och hör bikt, i allmänhet under en helg, *övers. anm.*
- 14 Jfr *Enchiridion indulgentiarum*, nr 18 § 1.
- 15 Jfr *Corpus iuris canonici* (CIC), can. 917, samt Påvliga rådet för att formulera den autentiska tolkningen av den kanoniska lagen, *Responsa ad dubia*, 11 juli 1984, nr 1.
- 16 Franciskus, *Spes non confundit*, nr 22.
- 17 Franciskus, *Spes non confundit*, nr 10.
- 18 Franciskus, *Misericordiæ vultus*, nr 15.
- 19 Ibid.

- 20 Franciskus, *Spes non confundit*, nr 13.
- 21 Se not 11.
- 22 Fakulteter i detta sammanhang innebär fullmakt att utföra en prästerlig handling, t. ex. att höra bikt eller att ge avlösning i reserverade (allvarligare) fall, *övers. anm.*
- 23 Johannes Paulus II, motu proprio *Misericordia Dei*, 7 april 2002, AAS 94 (2002), 452–459.

